

MIKEL ZARATEREN IRAKASBIDEA

Lezama, 2004-IV-01

*Andres Urrutia,
euskaltzaina eta **Jagon** Sailburua*

Ez neban nik Mikel Zarate zana ezagutu. Ez, behintzat, buruz buru eta mintzoz mintzo. Bai, ostera, idatziz eta letra moldez, harenak diralako nire euskalduntze-bidean erabili ditudan hainbat norabide eta gogoeta.

Izan be, orain dala hogeita bost urte, Euskal Herritik kanpo nintzan, Madril aldean, gerogarrenean nire ogibidea izango neban eskribautza-titulua eskuratzeko neke eta lorretan. Ikasteak izten eustazan une atsegin hareetan, euskarazko testuen irakurketak betetzen ninduan, zuzenbidearen letra lehorra literaturaren letra gozoaz trukatuta.

Apirila zan haren hilbarri-albistea ezagutu nebanean, Reina Victoria kaletik behera, unibertsitateko urian sartuta. *DEIA* egunkaria zabaldu, eta berehala joan jatazan begiak Mikel Zarateren heriotza ekarren lerrokadara. Harenak irakurriak nituan han bertan, eta banekian, eskuartean euki barik be, *Haurgintza Minetan* izeneko nobela argitaratuta eukana.

* * *

Horraino hasierako kontua. Egunerokotasunaren indarrak, bistan da, laster ahaztuarazoten deusku joanaren gomuta, eta gertakari barrien gosekil egiten. Barriren barri bizi gara, eta, jakina, orduko haretan, bazan Madril eta euskalgintza zegaz lotu eta non uztartu. Bitoriano Gandiaga be, urrun ez, eta haren *Uda Batez Madrilen* ahorik aho etorren, euskal poetaren ikuspegi uritarra astinduz.

Astinaldi gogorra izan zan ha, eta ez, askok uste izango dabenez, Mendatoko olerkariaren aldetik etorri jatana. Haizea, argi dago, bestetik eta besterik etorren. Horretara, Bilbora etorri nintzan batean, koadrilako lagun batek atara eustan autua:

- Mikel Zaraterena badakik?
- Bai, eta...?

– Joan dan udan haren ikasle izandakoa nozu. Bene-benetan zoragarri eta asko ikastekoa.

Autu labor horrek zer pentsa emon eustan. Esan eta egin, adiskide ha eta biok euskararen aldetik bis-bisean ibili, eta nire euskarari bultzada bat emotea erabagi neban. Hurrengo udarako prestakuntzak egin eta Labayuren Ikastaroan parte hartzeko prest nengoan (1979).

Lehen eguna. Niretzat danak ezezagunak. Gelara sartu, eta irakasleak Mikel Zarateren aitamena egin eban. Estraineko entzun neban harako leloa, *Dakigunetik ez dakigunera*, bizkaieratik batura, gaur egun barra-barra dabilena askoren aho-mihietan.

Ha didaktika barria zan niretzat, ikasmodu apartekoa, behinola *Kresala* haretan egin neban lehen saiotik harantzago joan eta Arranondoko portutik euskararen itsas zabalera eroango ninduana.

Etxetik nentorren euskaldun. Ez oso, Bilboko erdal itsasgorak itolarrian hartua nindualako. Euskaldun bizi nahi neban, euskal itsaso horretan bizimodu ganorazkoa izateko. Igeri egiteko-eta txalupa sendoa Mikel Zarateri esker neban. Harek eta haren aldamenekoeak eta ondorengoeak: Karmelo Etxenagusiak, Ander Manterolak... erruz eta erraz erakutsi eusten egingarria izan eitekeala euskaldun bizitzea gaur egungo Euskal Herrian, nor bere tradizioetik hasi eta euskaldun guztien tradizio erkidea eskuratuz, besteak beste, norberaren tradizioa be euskaldun guztiena dalako.

Mikel Zarateren irakasbidea titulua jarri deusat testu honi. Ez dakit, testua baino, ezagutu ez dodan pertsona batenganako miresmen-autorpen hutsa ez ete dan izango. Egin dagidan, bestela, eta gaiak eskatzen dauan moduan, berebiziko norabide-aldaketa, eta laburtu dagidan, beraz, zuen aurrean irakasbide horren nire lehen egiaztapena, mende laurden geroago harek itzi euskuna berba labor eta zerbarri zehatzetan zirriborratzeko.

* * *

Zein da, beraz, XXI. gizaldi hasieran Mikel Zarateren irakasbidea, euskaraz bizi, euskaraz lan egin eta euskara bera landu nahi dauan unibertsitari edo profesional batentzat?

Argi daukat berori ezagutu ez arren, eritzikide nazana Zarateren irakasbideagaz, haren oinordetzaren edukia –zilegi bekio eskribauari bere zeregina– hartzekoan jarri behar dala, eta ez zorrean. Horrexegaitik, hain zuzen be, lau-tara laburbilduko dot nire eginbidea:

A) Lehen haria Zarateren jokabiderik nabarienean jarriko dot: euskara landu, norberarengandik hasi eta norberaren tradizioetik abiatu, beti be ahaztu barik zein dan helburua: euskara batu baten bidean ibiltea.

Zalantzazkoa zan orduan (orain hogeita bost urte) euskara batuarena. Batzuk alde, bestetzuk –beste batzuk– kontra; batuaren eta euskalkien artekoa pil-pilean egoan aldi haretan. Demasiak eta gehikeriak be nongura, bateko eta besteko pentsamenduen aldetik. Mikel, beharbada, bidegile bakarrenetarikoa, eta, Jose Luis Lizundiak oraintsu esan deuskunez, zubigilea be bai.

Ni neu be, hortik joan nintzan, eta berehala aurkitu neban haren irakasbidea mamitzeko aukera. Izatez, lezamarrak kezka bizia plazaratu euskun. Mikelek bizkaiera ikusten eban arriskuan, bizkaierak berez daukan tradizioagaz batera. Esan asko eta idatzi gitxi, leporatzen eutsen bizkaitarrei, eta, horren abiapuntutik be, bizkaierak erreka jo ez egian gura eban.

Zuzentzeko bide bakarra aurkitu eban berak, bizkaitarren nortasuna eta ekarpenak ziurtatzeko. Bide bakar hori lana zan, euskarazko testuak sortu, landu eta osatzea. Hortxe ikusten eban bidea, esanetatik ekintzara igarotzeko modu bakarra.

B) Horra, beraz, haren irakasbidetik azpimarratu nahi dodan bigarren ardatza. Ekinez ekin eta lanen bidez mintzatzea. Iparraldeko harek esan legez, *obrak mintzo*, bizkaierazko tradizio lexikala, kulturala eta komunikatiboa egoki sustatzeko, eta euskara batuan txertatzeko.

c) Bada, hirugarrenez, lana egiteko modu eta manera. Horretan be Mikel Zarate sasoiko fruitua da. Aurreko erregimen politikoaren buruzagia hil, eta Euskal Herriak bere burua antolatzen ziharduen. Arrapaladan etozen gerogareneko kontuak izango ziranak, orduan amets eginbako hutsak.

Telebista, unibertsitate, egunkari eta komunikabideak, kale-giroa, administrazioa... euskaldun nahi zituen Mikelek. Areago, euskaldun alfabetatuak, euren hizkuntzaren jabe eta jakitun. Euskara noranahikoa, aspaldiko poetak esan ebanez. Berak be, olerkari barri (edota barriztatu, zehatzago esateko) eta ahots goraz aldarrikatu eban euskaldunen bultzada ezohikoa.

Egin-eginean be, gorantza etorren olatua, baserritarren eraginez baino, euskaldun kaletarren porasuz eta indarrez. Nonbait ipini behar espiritu barria, eta Zaratek, adi-adi, euskararentzat premiazkoa zan zientziaren baitan jarri eban, bertso mamitsu batzuen bidez:

*Unibertsitate zaharreko zemento erdalduna
Arrakalatu egin da gazteria berriaren garraisiz
Kutsadura grisaren barne eztanda irakinean.*

.....

*Unibertsitate zaharreko lur euskalduna
Udaberriko bizi ta edertasunez
Nire ametsaren itxaropenezko atseginetan.*

Horraino esana, gutako askorentzat berebiziko egitasmo bihurtu dana urteen joan-etorrietan. Horraino be haren irakasbidea, zahagi zaharretan euskararen ardao barria isuri nahian. Hori, hogeita bost urte geroago, zeregin erraza danik ez dot esango. Aitzitik, eginbeharrekorik latzenetarikoa dogula plazaratuko dot, gaur guztion begien bistakoa dana orduko Zarateren eta beste batzuen aita eta amapontekotzaren hartzekoan jartzeko.

D) Abian gara, alabaino, bide horretan, eta abiatzean bada, laugarrenez eta azkenez, osterantzeko irakasbide zuhurra Mikel Zarateren jardunean. Hain zuzen be, lanarena, ahaleginarena, norberaren jakinbidea beste askorengana helduarazoteko eta euskalgintzaren mezua zabaltzeko. Berba batez esateko, irakaskuntzarena.

Amaibako zerrenda osatuko leuke haren esku-erakutsiak. Eliza testuak euskaratzea, euskaldunte-alfabetatze ikastaroak, unibertsitateko eskolak... Gela honetan diran askoren lekukotza da horreen guztien fede-emoilerik sendoena. Irriño bategaz agurtu geinkez holakoak, euskararen munduan hainbat profesional buru-belarri dabilen une honetan. Mikelen borondatezko ekina be, sasoiaren sasoiko kontu huts moduan hartzeko arriskuan erraz jausi. Bego.

Nago, ostera, ondino be, horren preminean ez ete gagozan, holakoak bul-tzateko tenorean, espiritu horrek aurrera eroan gagizan gure eguneroko zereginetan.

Harek horretan emon eban bizia. Horretan be itzi euskun irakasbidea. Behinola Juanjo Zearreta lagunari entzun neutsanez, Mikel Zarateren heriotza mintsuan haren aitak esandakoa gogoratu behar: *Lanak hil dau!*

Honaino, beste barik, aurreko irakasbideen labur-beharra. Nor a proposago, orde, aurrekoarena bi lerrotara ekarteko, Mikel Zarate bera baino?

Bertsogintza eban harek kutuna, esamoldeak etxetiarrak:

*Bat euskal herriak
Bat euskalkiak,
Bat denok beti.
Batu dezagun
Euskara ta ikasi.
Berritu dezagun
Euskal Herri!*